

Hanna Borne-Januła, Włodzimierz Banasik

Wyższa Szkoła Hotelarstwa, Gastronomii i Turystyki w Warszawie

STAN EDUKACJI W POLSCE W STOSUNKU DO POTRZEB GOSPODARKI TURYSTYCZNEJ

Streszczenie: Niniejszy artykuł charakteryzuje stan edukacji w Polsce dla potrzeb gospodarki turystycznej 2010 r. w odniesieniu do roku 2007. Pokazuje, jak kształtuje się liczebność i rozmieszczenie terytorialne szkół ponadgimnazjalnych i wyższych według ich: podmiotowości (szkoły publiczne i niepubliczne), trybu nauczania (stacjonarny, niestacjonarny, wieczorowy), poziomów kształcenia w odniesieniu do wyższych uczelni (I i II stopień, jednolite studia magisterskie, oferta studiów podyplomowych), typu kształcenia w odniesieniu do szkół ponadgimnazjalnych (technika, szkoły policealne, zasadnicze szkoły zawodowe), nauczanych zawodów (w szkołach ponadgimnazjalnych) i oferty języków obcych. Pokazano liczbę absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i uczelni o kierunku „turystyka i rekreacja”.

Słowa kluczowe: edukacja turystyczna w Polsce, szkoły ponadgimnazjalne kształcące kadry dla turystyki, wyższe uczelnie o kierunku „turystyka i rekreacja”, absolwenci szkół ponadgimnazjalnych, absolwenci uczelni wyższych.

1. Wstęp

Turystyka stanowi jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się gałęzi gospodarki zarówno na świecie, jak i w Unii Europejskiej. W Polsce została również doceniona jako czynnik aktywizacji gospodarczej gmin i regionów, a także ważna pozycja we wpływach dewizowych państwa.

Oszacowano, że za 10 lat co siódmy zatrudniony w krajach Unii Europejskiej pracować będzie w przemyśle turystycznym. Będzie ona jednym z głównych pracodawców oraz sektorem o największych możliwościach tworzenia miejsc pracy.

Lata współczesne to czas powszechnej edukacji. Wysoki poziom kwalifikacji zawodowych stał się przepustką do nowoczesności, warunkiem zrobienia kariery oraz czynnikiem stymulującym rozwój gospodarczy.

Turystyka w krajach rozwiniętych gospodarczo stworzyła potężny rynek pracy, dynamicznie się rozwijający i zwiększający zapotrzebowanie na wysoko kwalifikowane kadry do pracy w usługach turystycznych. Ma to bezpośredni wpływ na szybki rozwój edukacji turystycznej. A więc jednym z warunków rozwoju turystyki w jakimkolwiek kraju jest m.in. sprawnie funkcjonujący system kształcenia kadr dla potrzeb turystyki.

Kształcenie kadr dla gospodarki turystycznej i ich profesjonalizacja jest jednym z warunków dostosowania polskich usług turystycznych do standardów Unii Europejskiej. Wagę problemu podkreśla fakt, że przygotowanie wykwalifikowanych kadr dla turystyki zostało zdefiniowane jako cel strategiczny 2 obszaru priorytetowego w „Kierunkach rozwoju turystyki w Polsce na lata 2007-2015”, gdzie jest zapis: „Kwalifikacje i umiejętności zawodowe są kluczową determinantą dla osiągnięcia wysokiej jakości usług turystycznych i wdrażania wysokiej jakości produktów turystycznych”.

Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb zmieniającego się rynku pracy staje się zatem jednym z priorytetowych zadań polityki oświatowej państwa. Jest to spore wyzwanie dla polskiego systemu kształcenia, w tym kształcenia zawodowego, obejmującego także edukację dla potrzeb gospodarki turystycznej.

Niniejszy artykuł posługuje się danymi z raportu badań pt. „Losy absolwentów szkół kształcących kadry dla turystyki” wykonanego przez IBC GROUP Central Europe Holding SA w Warszawie we wrześniu 2010 r., zamówionego przez Ministerstwo Sportu i Turystyki (jeden z autorów artykułu uczestniczył w tych badaniach). W badaniach wykorzystano metodę *Desk research* klasyfikowaną jako metodę badań polegającą na analizie danych wtórnych, wykorzystując następujące główne źródła: przewodniki po uczelniach, dane zamieszczane przez uczelnie i szkoły na stronach internetowych, Główny Urząd Statystyczny, Wojewódzkie Urzędy Statystyczne, internetowe bazy danych Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, informacje uzyskane bezpośrednio ze szkół i uczelni. W badaniach posłużono się techniką CATI (*Computer Assisted Telephone Interview*), która stanowi połączenie tradycyjnego wywiadu ankietarskiego realizowanego przez telefon z komputerowym zarządzaniem doбором próby i przebiegiem wywiadu. Badanie techniką CATI zostało zrealizowane wśród absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i wyższych kształcących kadry dla gospodarki turystycznej oraz wśród pracodawców reprezentujących branże gastronomiczną, hotelarską i turystyczną.

2. Edukacja ponadgimnazjalna dla potrzeb gospodarki turystycznej

W 2010 r. liczba szkół ponadgimnazjalnych kształcących kadry dla potrzeb turystyki wyniosła 2219. Dwanaście lat wcześniej było ich 820. Tak więc w ciągu wymienionych lat potencjał placówek edukacyjnych przygotowujących pracowników do obsługi polskiej turystyki zwiększył się o 2/3.

W 2010 r. najwięcej szkół odnotowano w województwach: śląskim (229), małopolskim (224), mazowieckim (219) i wielkopolskim (204). Te cztery województwa generują 40% branżowych szkół ponadgimnazjalnych. Najmniej szkół mają województwa: opolskie (64), lubuskie (68) i podlaskie (79).

Tabela 1. Liczba szkół ponadgimnazjalnych ogółem oraz według podmiotowości i trybu nauczania w 2010 r.

Województwa	Ogółem	Szkoły publiczne	Szkoły niepubliczne	Nauczanie w trybie dziennym	Nauczanie w trybie zaocznym
Dolnośląskie	174	140	34	140	34
Kujawsko-pomorskie	142	114	28	115	27
Lubelskie	139	96	43	109	30
Lubuskie	68	66	2	63	5
Łódzkie	114	82	32	89	25
Małopolskie	224	174	50	175	49
Mazowieckie	219	178	41	183	36
Opolskie	64	60	4	57	7
Podkarpackie	104	93	11	90	14
Podlaskie	79	65	14	66	13
Pomorskie	144	112	32	111	33
Śląskie	229	169	60	175	54
Świętokrzyskie	85	55	30	70	15
Warmińsko-mazurskie	106	96	10	91	15
Wielkopolskie	204	170	34	161	43
Zachodniopomorskie	124	98	26	98	26
Łącznie	2219	1768	451	1793	426

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Losy absolwentów...* 2010].

We wszystkich województwach działają szkoły zarówno publiczne, jak i niepubliczne. Zdecydowana większość to szkoły publiczne (1768), stanowiąc 0% ogółu. Tylko 20% szkół ponadgimnazjalnych kształcących kadry dla gospodarki turystycznej to szkoły niepubliczne. Najwięcej takich szkół mają województwa: śląskie (60), małopolskie (50) i lubelskie (43). Zwraca uwagę niewielki odsetek szkół niepublicznych w województwach: lubuskim (2), opolskim (4), podkarpackim (11) i warmińsko-mazurskim (10).

W 2007 r. szkoły niepubliczne stanowiły 38% ogółu. Po trzech latach odnotujemy ich spadek o 18 punktów procentowych. Najwięcej szkół niepublicznych w przywołanym roku 2007 było w województwach: małopolskim (76), śląskim (46) oraz łódzkim (40). Istotny spadek w stosunku do 2010 r. miał miejsce w województwie małopolskim (mniej o 26 szkół), największy zaś wzrost w województwach: lubelskim (wzrost o 26 szkół), kujawsko-pomorskim (+16 szkół) i śląskim (+14 szkół).

W ofercie edukacyjnej analizowanych szkół ponadgimnazjalnych dominuje dzienny tryb nauczania – w 80%, zaoczny w 20% placówkach. We wszystkich województwach występuje korelacja pomiędzy podmiotowością szkoły a trybem nauczania. Zdecydowana większość szkół publicznych kształci w trybie dziennym, szkoły niepubliczne zaś oferują częściej tryb zaoczny.

Tabela 2. Liczba szkół ponadgimnazjalnych według typu w 2010 r.

Województwa	Technikum	Technikum uzupełniające	Szkoła policealna	Zasadnicza szkoła zawodowa
Dolnośląskie	47	3	37	87
Kujawsko-pomorskie	27	11	24	80
Lubelskie	34	11	32	62
Lubuskie	19	2	7	40
Łódzkie	33	6	18	57
Małopolskie	64	9	48	103
Mazowieckie	61	11	30	117
Opolskie	15	0	8	41
Podkarpackie	34	4	15	51
Podlaskie	33	3	11	32
Pomorskie	41	8	30	65
Śląskie	56	16	54	103
Świętokrzyskie	39	0	10	36
Warmińsko-mazurskie	33	3	15	55
Wielkopolskie	51	15	34	104
Zachodniopomorskie	30	3	28	63
Łącznie	617	105	401	1096

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Losy absolwentów... 2010].

W 2010 r. w strukturze typów szkół ponadgimnazjalnych przygotowujących kadry dla potrzeb turystyki dominowała zasadnicza szkoła zawodowa (50% ogółu). W stosunku do roku 2007 liczba tych placówek edukacyjnych wzrosła o 1065!, a to za sprawą tego, że doszedł nowy zawód „kucharz małej gastronomii” nauczany w tego typu szkole.

Liczba zasadniczych szkół zawodowych koncentruje się w następujących województwach: mazowieckim (117), wielkopolskim (104), małopolskim (103) i śląskim (103). Najmniej zaś jest tych szkół w województwach świętokrzyskim (36) oraz podlaskim (32).

Kolejnym typem szkół kształcącym pracowników branżowych są technika i technika uzupełniające (32% ogółu). Porównując liczbę tych szkół z 2007 r., odnotowujemy ich wzrost o 225 placówek. Trend ten wystąpił we wszystkich województwach, a szczególnie w następujących: śląskim (przybyło 28 szkół), wielkopolskim (przybyło 28 szkół), kujawsko-pomorskim (+26 szkół), pomorskim (+20) oraz podkarpackim (+18).

Ostatni typ szkół ponadgimnazjalnych to szkoły policealne stanowiące 18% ogółu. Tutaj obserwujemy kierunek odwrotny – spadkowy. W 2007 r. było ich 575, w 2010 zaś tylko 401, mniej o 174 placówek edukacyjnych. Szkół policealnych przygotowujących kadry dla turystyki ubywa szczególnie w następujących województwach: małopolskim (−44 szkół), łódzkim (−35 szkół), warmińsko-mazurskim (−21), dolnośląskim (−20). Jedynym województwem, w którym odnotowano

wzrost liczby szkół policealnych, jest województwo kujawsko-pomorskie (wzrost o 9 szkół).

Tabela 3. Liczba szkół ponadgimnazjalnych według nauczanych zawodów w 2010 r.

Województwa	Kelner	Kucharz	Pracownik pomocniczy obsługi hotelowej	Technik hotelarstwa	Technik obsługi turystycznej	Technik organiz. usług gastron.	Kucharz małej gastronomii
Dolnośląskie	7	21	2	59	45	25	88
Kujawsko-pomorskie	7	30	5	32	23	8	80
Lubelskie	7	35	0	37	25	12	73
Lubuskie	1	6	2	20	9	9	41
Łódzkie	4	17	4	24	24	24	61
Małopolskie	17	35	8	57	58	27	107
Mazowieckie	17	41	4	61	42	25	129
Opolskie	1	7	2	12	16	8	41
Podkarpackie	13	17	3	28	20	13	52
Podlaskie	3	5	2	26	21	16	33
Pomorskie	4	25	5	40	44	19	70
Śląskie	13	45	11	68	75	31	108
Świętokrzyskie	4	4	0	32	10	17	37
Warmińsko-mazurskie	6	8	5	28	19	19	57
Wielkopolskie	5	28	3	54	38	22	120
Zachodnio-pomorskie	4	13	5	37	27	14	67
Łącznie	113	334	61	615	496	289	1164

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Losy absolwentów... 2010].

Spśród szkół ponadgimnazjalnych kształcących kadry dla turystyki najwięcej placówek naucza zawodu kucharz małej gastronomii – 1164 szkół w całym kraju. Największą liczbę tych szkół odnotujemy w województwach: mazowieckim (129), wielkopolskim (120), śląskim (109), małopolskim (107), najmniej zaś w: świętokrzyskim (37), podlaskim (33), opolskim (41) i lubuskim (41).

Kolejne pod względem liczebności są technika, które kształcą w zawodzie technika hotelarstwa (615). W porównaniu z 2007 r. przybyło 120 placówek. Najwięcej mają ich województwa: śląskie – 68 (wzrost o 15 szkół w porównaniu z 2007 r.), mazowieckie – 61 (wzrost o 13 szkół), dolnośląskie – 59 (przybyło 17 szkół), wielkopolskie – 54 (wzrost o 15 placówek). Najmniej jest ich w województwach: lubuskim – 20 (mniej o 1 szkołę), łódzkim – 24 (mniej o 9 szkół), podkarpackim – 28 (przybyło 6 placówek), warmińsko-mazurskim – 28 (przybyło 12 szkół).

W 2010 r. funkcjonowało 496 techników, które kształcą w zawodzie technika obsługi turystycznej. W stosunku do 2007 r. przybyło 112 placówek. Patrząc na poszczególne województwa, należy stwierdzić, że nauczanie tego zawodu koncentruje się szczególnie w 75 technikach województwa śląskiego (wzrost o 21 placówek

w stosunku do 2007 r.). Kolejne miejsca zajmują województwa: małopolskie – 58 (wzrost o 2 szkoły), dolnośląskie – 45 (przybyło 7 szkół), i pomorskie – 44 (przybyło 11 szkół).

Nieco mniej placówek oferuje nauczanie w zawodzie technik organizator usług gastronomicznych – 289 szkół. W porównaniu z 2007 r. przybyło 21 szkół. Dominują województwa: śląskie (31), małopolskie (27), dolnośląskie (25) i mazowieckie (25).

Kolejny nauczany zawód to kucharz. Kształcenie odbywa się w 337 szkołach w całym kraju. W stosunku do roku 2007 przybyło ich najwięcej, bo aż 123 placówki. Województwa, które przede wszystkim przygotowują do tego zawodu, to: śląskie (45 szkół), mazowieckie (41), małopolskie (35) i lubelskie (35). Najmniej zaś tego typu szkół jest w województwach: świętokrzyskim (4 szkoły), podlaskim (5 szkół), lubuskim (6) i opolskim (7).

Jeszcze mniej placówek oferuje nauczanie w zawodzie kelner – 113 szkół w kraju (tylko o 7 mniej niż w 2007 r.). Przewodzą województwa: małopolskie (17), mazowieckie (17) i śląskie (13).

Pracownik pomocniczy obsługi hotelowej to zawód, który ma w swojej ofercie najmniej placówek – 61 szkół. W porównaniu z rokiem 2007 ich liczba wzrosła jednak aż dwukrotnie. Zdecydowanie najwięcej takich szkół ma województwo śląskie – 11 (przybyło 7 placówek), dalej małopolskie – 8 (wzrost o 3 szkoły). Województwa świętokrzyskie i lubelskie w ogóle nie mają w swojej ofercie edukacyjnej kształcenia takiego zawodu.

Jeżeli popatrzymy na szkoły ponadgimnazjalne i na możliwość nauki języków obcych, to odnotujemy, że język angielski jest dominujący w analizowanych szkołach branżowych. Uczy się go w co trzeciej szkole. Oferta nauki języka niemieckiego istnieje w 26% omawianych placówek. Języka rosyjskiego można się uczyć już tylko w co dziesiątej szkole, jeszcze rzadziej języka francuskiego, włoskiego czy hiszpańskiego. Najbogatszą ofertę nauczania języków obcych mają województwa z dużymi aglomeracjami miejskimi, będącymi jednocześnie znaczącymi ośrodkami akademickimi: mazowieckie, śląskie i małopolskie.

Liczba absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w 2009 r. wyniosła 35 269 osób. W stosunku do roku 2006 zwiększyła się o 123%. Największą liczbę absolwentów mają województwa: śląskie (14% ogółu), małopolskie (11%), wielkopolskie (9%), mazowieckie (8%) oraz pomorskie (7%). Wymienione województwa koncentrują połowę liczby absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, które uzyskały wykształcenie kierunkowe, branżowe i są przygotowane do obsługi polskiej turystyki. Najmniej absolwentów ma województwo opolskie (695). W stosunku do roku 2006 najwięcej absolwentów zyskały następujące województwa: świętokrzyskie (wzrost ponad 4-krotny), podlaskie (ponad 3-krotny), pomorskie (ponad 3-krotny), warmińsko-mazurskie (ponad 3-krotny), wielkopolskie (3-krotnie więcej), lubuskie (3-krotnie więcej), zachodniopomorskie (2,5-krotnie więcej). Tylko w jednym województwie – dolnośląskim, nastąpił spadek absolwentów o 5% w stosunku do 2006 r.

Tabela 4. Szacowana liczba absolwentów w roku 2009

Województwa	Absolwenci
Dolnośląskie	1 822
Kujawsko-pomorskie	2 162
Lubelskie	2 039
Lubuskie	1 365
Łódzkie	1 537
Małopolskie	3 771
Mazowieckie	2 963
Opolskie	695
Podkarpackie	1 705
Podlaskie	1 499
Pomorskie	2 592
Śląskie	4 980
Świętokrzyskie	1 564
Warmińsko-mazurskie	1 730
Wielkopolskie	3 023
Zachodniopomorskie	1 822
Ogółem	35 269

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Losy absolwentów...* 2010].

Tabela 5. Szacowana liczba absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w roku 2009 w podziale na zawody

Zawody	Absolwenci
Kucharz małej gastronomii	13 931
Technik hotelarstwa	10 581
Technik organizacji usług gastronomicznych	4 268
Kucharz	3 844
Technik obsługi turystycznej	1 517
Kelner	987
Pracownik pomocniczy obsługi hotelowej	141
Ogółem	35 269

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Losy absolwentów...* 2010].

W 2009 r. pozyskaliśmy największą liczbę absolwentów w zawodzie kucharz małej gastronomii (39,5% ogółu). Prawie co trzeci absolwent to technik hotelarstwa. 12,1% uzyskało wykształcenie technika organizatora usług gastronomicznych. Co dziewiątym absolwentem był kucharz, a tylko 4,3% absolwentów zostało przygotowanych do zawodu technika obsługi turystycznej. Jeszcze mniej osób zostało wyedukowanych w zawodzie kelnera (2,8%) oraz pracownika pomocniczego obsługi hotelowej (0,4%).

Jeżeli pogrupujemy absolwentów w sektory branżowe, to stwierdzimy, że 2/3 wszystkich absolwentów z 2009 r. po szkołach ponadgimnazjalnych w Polsce zostało przygotowanych dla sektora gastronomicznego, 30% dla hotelarstwa, a tylko 4,3% dla obsługi ruchu turystycznego.

3. Szkolnictwo wyższe kształcące kadry dla potrzeb gospodarki turystycznej

W 2010 r. liczba szkół wyższych mających w swojej ofercie kierunek „turystyka i rekreacja” wyniosła 78 i była wyższa o blisko 30% w porównaniu z rokiem 2007.

Najwięcej uczelni odnotowano w województwach: mazowieckim (15), wielkopolskim (9), małopolskim (9), dolnośląskim (7) oraz śląskim (6). Tych pięć województw generuje prawie 60% wszystkich szkół wyższych, które w Polsce prowadzą kierunek „turystyka i rekreacja”. Najmniej omawianych placówek edukacyjnych funkcjonuje w województwach: opolskim (1), warmińsko-mazurskim (1), lubuskim (2), zachodniopomorskim (2) i łódzkim (2). W porównaniu z rokiem 2007 najwięcej uczelni o tym kierunku przybyło w województwie lubelskim (+3) oraz małopolskim (+3).

Tabela 6. Rozmieszczenie terytorialne szkół wyższych w 2010 r. ogółem oraz według podmiotowości i poziomów kształcenia

Województwa	Ogółem	Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne	Studia I stopnia	Studia II stopnia	Jednolite studia magisterskie	Studia podyplomowe
Dolnośląskie	7	3	4	7	1	1	6
Kujawsko-pomorskie	4	3	1	4	1	0	1
Lubelskie	5	4	1	4	1	0	2
Lubuskie	2	2	0	2	0	0	1
Łódzkie	2	1	1	2	1	0	1
Małopolskie	9	5	4	9	5	0	3
Mazowieckie	15	4	11	13	6	0	8
Opolskie	1	1	0	1	0	0	0
Podkarpackie	4	3	1	4	2	0	1
Podlaskie	3	2	1	3	1	0	0
Pomorskie	4	2	2	4	2	0	3
Śląskie	6	2	4	4	2	0	3
Świętokrzyskie	4	0	4	4	0	0	2
Warmińsko-mazurskie	1	0	1	1	0	0	0
Wielkopolskie	9	5	4	9	4	0	4
Zachodniopomorskie	2	1	1	2	1	0	0
Ogółem	78	38	40	73	27	1	35

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Losy absolwentów... 2010].

W roku 2010 mamy do czynienia z dychotomicznym podziałem odnośnie do podmiotowości omawianych uczelni. Kształcenie na kierunku „turystyka i rekreacja” odbywa się w połowie na uczelniach publicznych, w drugiej – na uczelniach niepublicznych. Uczelnie publiczne najliczniej występują w województwach: małopolskim (5), wielkopolskim (5) oraz mazowieckim (4). Szkół tych brakuje w województwie warmińsko-mazurskim, a po jednej odnotowujemy w województwach opolskim, zachodniopomorskim i łódzkim. Ponad 1/4 wszystkich uczelni niepublicznych funkcjonuje w województwie mazowieckim. Po cztery tego typu szkoły wyższe mają województwa: dolnośląskie, małopolskie, śląskie i wielkopolskie. W ogóle ich nie mają województwa opolskie i lubuskie.

Prawie na wszystkich uczelniach (94%) prowadzony jest I stopień studiów, ale już tylko na 1/3 studia II stopnia – i to głównie w województwie mazowieckim (6 szkół), małopolskim (5) i wielkopolskim (4). W ogóle ten poziom studiów z zakresu turystyki i rekreacji nie występuje w następujących województwach: warmińsko-mazurskim, lubuskim, opolskim oraz świętokrzyskim.

Istnieje tylko jedna uczelnia we Wrocławiu, która prowadzi omawiany kierunek na jednolitych studiach magisterskich.

45% analizowanych uczelni oferuje studia podyplomowe. Prowadzone są one głównie w województwie mazowieckim (8 szkół) i dolnośląskim (6), natomiast ich całkowity brak odnotowujemy w województwach: warmińsko-mazurskim, opolskim, podlaskim oraz zachodniopomorskim.

Tabela 7. Uczelnie wyższe w roku akademickim 2009/2010 według trybów kształcenia

Województwo	Tryb stacjonarny (dzienny)	Tryb niestacjonarny (zaoczny)	Tryb niestacjonarny – wieczorowy
Dolnośląskie	7	7	1
Kujawsko-pomorskie	4	3	0
Lubelskie	5	5	0
Lubuskie	2	2	0
Łódzkie	2	2	0
Małopolskie	9	9	1
Mazowieckie	14	13	2
Opolskie	1	1	0
Podkarpackie	4	4	0
Podlaskie	3	3	0
Pomorskie	4	4	0
Śląskie	3	3	0
Świętokrzyskie	4	4	0
Warmińsko-mazurskie	1	1	0
Wielkopolskie	9	9	1
Zachodniopomorskie	2	2	0
Ogółem	74	72	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Losy absolwentów... 2010].

95% uczelni prowadzi kształcenie na kierunku „turystyka i rekreacja” w trybie stacjonarnym – dziennym, niewiele mniej w trybie kształcenia niestacjonarnego – zaocznego (92%). Kiedyś dosyć popularna, teraz już zupełnie zanikająca forma kształcenia niestacjonarnego – wieczorowego: występuje tylko na pięciu uczelniach w Polsce prowadzących w takim trybie kształcenie omawianego kierunku. Są to uczelnie w Warszawie, Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie.

Prawie wszystkie wyższe szkoły (73) oferujące kierunek turystyczno-rekreacyjny mają w swoim programie nauczania naukę języka angielskiego. 82% szkół oferuje edukację języka niemieckiego, prawie 2/3 zaś naukę języka rosyjskiego. Prawie połowa uczelni ma w swojej ofercie naukę języka hiszpańskiego, a więcej niż 1/3 języka włoskiego. Najbardziej zróżnicowaną i najbogatszą propozycję nauki języków obcych mają województwa z dużymi ośrodkami akademickimi: mazowieckie, małopolskie i wielkopolskie.

Tabela 8. Szacowana liczba absolwentów na kierunku „turystyka i rekreacja” w 2009 r.

Województwa	Absolwenci
Dolnośląskie	805
Kujawsko-pomorskie	250
Lubelskie	445
Lubuskie	218
Łódzkie	316
Małopolskie	1 057
Mazowieckie	3 860
Opolskie	117
Podkarpackie	1 325
Podlaskie	141
Pomorskie	1 801
Śląskie	752
Świętokrzyskie	242
Warmińsko-mazurskie	0
Wielkopolskie	1 663
Zachodniopomorskie	373
Ogółem	13 365

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Losy absolwentów... 2010].

W roku 2009 opuściło uczelnie 13 365 absolwentów profesjonalnie przygotowanych do obsługi gospodarki turystycznej. Jest to wzrost o 43% w stosunku do roku 2006. Należy zaznaczyć, że 14 spośród przebadanych uczelni utworzyło kierunek „turystyka i rekreacja” w ciągu ostatnich trzech lat i w związku z tym nie miało jeszcze absolwentów tego kierunku.

Zdecydowanie największą liczbę absolwentów ma województwo mazowieckie – 29% ogółu, dalej województwa: pomorskie (13%), wielkopolskie (12%), podkarpackie (10%) i małopolskie (8%). Tych pięć województw w 2009 r. „wypuściło”

prawie 3/4 ogółu absolwentów, którzy ukończyli na uczelniach kierunek „turystyka i rekreacja”. Województwo warmińsko-mazurskie w 2009 r. w ogóle jeszcze nie miało absolwentów o wyższym, uczelnianym przygotowaniu zawodowym do pracy w turystyce i rekreacji. Najmniej absolwentów odnotowujemy w województwach: opolskim (117 osób), podlaskim (141 osób), lubelskim (218 osób), świętokrzyskim (242) i kujawsko-pomorskim (250).

W porównaniu z 2006 r. najwięcej absolwentów przybyło w województwach: pomorskim (o 70% więcej), małopolskim (o 56% więcej), mazowieckim (+53%) i dolnośląskim (+40%). Ubyło zaś w województwie kujawsko-pomorskim (-50%), podlaskim (-44%) i łódzkim (o 80 absolwentów mniej).

4. Podsumowanie

W 2010 roku liczba szkół ponadgimnazjalnych wyniosła 2219 i w stosunku do 2007 r. podwoiła się. 40% wszystkich szkół generują następujące województwa: śląskie, małopolskie, mazowieckie i wielkopolskie. Większość szkół publicznych kształci w trybie dziennym, szkoły niepubliczne zaś oferują najczęściej tryb zaoczny. Najwięcej w kraju mamy szkół, które kształcą kucharza małej gastronomii. W porównaniu z rokiem 2007 zwiększyła się liczba szkół kształcących w zawodach technik hotelarstwa, technik obsługi turystycznej i kucharz. Pracownik pomocniczy obsługi hotelowej to zawód, który ma w swojej ofercie najmniej placówek.

Liczba absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w 2009 r. wzrosła się stosunku do roku 2006 o 123%. Jej zwielokrotnienie występowania w ofercie edukacyjnej poszczególnych województw jest zintegrowane przede wszystkim z liczbą ośrodków edukacyjnych zlokalizowanych w aglomeracjach miejskich. Niemniej jednak najwięcej absolwentów zyskały województwa świętokrzyskie – ponad 4-krotnie więcej, a podlaskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie i lubuskie – ponad 3-krotnie. 2/3 wszystkich absolwentów z 2009 r. szkół ponadgimnazjalnych zostało przygotowanych do sektora gastronomicznego, 30% dla hotelarstwa, a tylko 4,3% do obsługi ruchu turystycznego.

W porównaniu z rokiem 2007 zanotowano w 2010 r. wzrost liczby uczelni wyższych (z 60 do 78 szkół) posiadających w swojej ofercie kierunek „turystyka i rekreacja”. Największym skupiskiem uczelni kształcących na ww. kierunku jest województwo mazowieckie, a następnie małopolskie i wielkopolskie. Kształcenie odbywa się w 50% na uczelniach publicznych i w 50% na uczelniach niepublicznych. W 2009 r. liczba absolwentów kierunku „turystyka i rekreacja” wzrosła w porównaniu z rokiem 2006 o 43%.

Ogólnie obserwujemy zwiększenie potencjału szkół kształcących kadry dla branży turystycznej w zakresie zarówno liczby absolwentów, jak i wzrostu liczby placówek edukacyjnych. Wydaje się, że ta znaczna podaż kadr profesjonalnie przygotowanych dla potrzeb gospodarki turystycznej nie jest sprzężona z branżowym rynkiem pracy.

Literatura

- Borne-Januła H., *Kształcenie zawodowe dla turystyki w 2000 roku*, Instytut Turystyki, Warszawa 2000.
- Borne-Januła H., *Stan bezrobocia w zawodach turystyczno-hotelarskich i gastronomicznych*, „Problemy Turystyki” 2002.
- Borne-Januła H., *Ocena jakości i efektywności kształconych kadr dla gospodarki turystycznej*, Instytut Turystyki, Warszawa 2002.
- Bosiacki S. (red.), *Gospodarka turystyczna w XXI wieku: problemy i perspektywy rozwoju w skali regionalnej i lokalnej*, Monografie Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Poznań 2008.
- Losy absolwentów szkół i uczelni kształcących kadry dla turystyki*, IBC GROUP Central Europe Holding SA, Warszawa 2010.
- Panasik A. (red.), *Kadry w gospodarce turystycznej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008.
- Tokarz A., *Zarządzanie zasobami ludzkimi w sektorze turystycznym*, Delfin, Warszawa 2008.
- Wyszogrodzki M., *Unia Europejska o kwalifikacjach kadr turystycznych – jej oczekiwania i wymagania*, Zeszyty Naukowo-Dydaktyczne WSHGiT, Warszawa 2007.

POLISH EDUCATION STATE IN VIEW OF THE NEEDS OF TOURISM INDUSTRY

Summary: The aim of this paper is to describe the state of Polish education in view of tourism industry in 2010. It shows the number and geographical distribution of high schools and universities according to their: subjectivity (public and private schools), course structure (full-time, part-time, evening courses), teaching levels with reference to universities (first cycle, second cycle, uniform master-level studies, postgraduate studies offer), course types with reference to high schools (technical secondary schools, post-secondary schools, basic vocational schools), foreign language courses' offers, taught professions (high schools). The analysis also indicates the number of high schools' leavers teaching people to meet the tourism industry needs, as well as higher education sector in "tourism and recreation".